

Unit 2: Prayer

A Hasid in Medieval Garb Piety and Popular Religion in Ashkenaz and Beyond

Dr. Rachel Furst
Drisha, Spring 2023

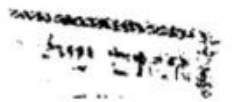

ויתעלה הגומל חסדים לתת לעמו ישראל סרידים . וקראם בכל דור ודור להזכיר
 וליסר לעושה רשעה גם זדים . וליסר ולהדריך חטאים במספט תחת היותם לעשות
 עולה מועדים . ותמיד לנו הקים בדיקים ויסרי יגינינו על דורם ויהיו לבנינו כמלאכות
 חביבים וידידים . לזכות ולטהר ולקדש לרבים ללמודם ולהורותם דרך ואופן
 היות סמוך מקלסים ומיחדים . ולשם קדשו אשר בו ברא עליונים ותחתונים
 מהגלים ומסבחים ומודים . ותושבחותיו ופאר עיונו ונפלאותיו לכבודותיו
 מגידים . ונוראותיו מספרים וממללים בלשון חסידים . ואף גם זאת לא
 עזב חסרו ואמתו עם יראיו גבורי כח משרתיו עושה דברו אשר
 בדורם יחדים ומיוחדים . להקים עליהם אנשים חכמים ונבונים
 וידועים אשר על חכמתם בחסדו האסיף להם חכמה
 וכינה וחננס רוח דעת ויראת ה' לחבר ספרים
 להוסיף קדושה על קדושתם וכבודתם
 מתמידים . כאשר עשה האדיר הקדוש
דבינו יהודה החסיד יצא ברוך
 חסידים חיון וחקר תקן ספר
 מוסלח אשר סם
 סמו בארץ

ספר החסידים

ולמען הבין תועלת הספר הזה ופרותיו כסולחן ערוך ומזון לפני כל מבקש
 ה יורחאו תקנתו אני הבעיר הדל באלפי החתום בסיום הספר לפתוח
 פתחו וסער במפתחות ולספר הנורא הזה בו יבוא כל יראי ה'
 וחוסכי סמו ויתבאו בקלות כל מעדני מלך מלכו על
 עולם אשר בו וזה החלי להגשם סערים
 ראשיהם ולמנוח פתחי עולם
 סכלו אריך וסכלו
 טוב

Who was the author of *Sefer Hasidim*?

Judah b. Samuel "He-Hasid" of Speyer, then Regensburg (d. 1217) ?

Figure 1. Frontispiece to *Sefer ha-Hasidim* (Bologna, 1538).

טור אורח חיים, ס' קי"ג

...לשון אחי ה"ר יחיאל ז"ל דורשי רשומות הם **חסידי אשכנז** אשר היו שוקלין וסופרין מספר מנין תיבות התפלות והברכות וכנגד מה נתקנו אמרו שבג' ברכות הראשונות יש ק"ז תיבות לפי שיסודן ממזמור הבו לה' בני אלים ובו צ"א תיבות ומן הפסוק כי בראותו ילדיו כדאיתא בפ"ב דמגילה (יז ב) מה ראו לומר בינה אחר קדושת השם דכתיב כי בראותו ילדיו וגו' עד והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו וסמיך ליה וידעו תועי רוח בינה ובו ט"ז תיבות הרי ק"ז וברכה ראשונה יש בה מ"ב תיבות ולא נתגלה לי טעמם...

Arba'ah Turim,
manuscript from
Mantua, 1435

R. Jacob b. Asher "Ba'al Ha-Turim" (c. 1269, Cologne – c. 1343, Toledo)

Mishnah Berakhot 5:1 (Sefaria translation)

One may only stand and begin to pray **from** an approach of **gravity** and submission. There is a tradition that **the early** generations of **pious** men **would wait one hour**, in order to reach the solemn frame of mind appropriate for prayer, **and then pray, so that they would focus their hearts toward their Father in Heaven.** Standing in prayer is standing before God and, as such, **even if the king greets him, he should not respond to him; and even if a snake is wrapped on his heel, he should not interrupt his prayer.**

משנה ברכות ה:א

אין עומדין להתפלל אלא מתוך פחד ראש. **הסידים הראשונים** היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוננו את לבם למקום. אפלו המלך שואל בשלום, לא ישיבנו. ואפלו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק:

BT Berakhot 32b (Soncino translation)

THE PIOUS MEN OF OLD USED TO WAIT AN HOUR. On what is this based? — R. Joshua b. Levi said: On the text, Happy are they that dwell in Thy house. R. Joshua b. Levi also said: One who says the Tefillah should also wait an hour after his prayer, as it says, Surely the righteous shall give thanks unto Thy name, the upright shall sit in Thy presence. It has been taught similarly: One who says the Tefillah should wait an hour before his prayer and an hour after his prayer. Whence do we know [that he should wait] before his prayer? Because it says: 'Happy are they that dwell in Thy house'. Whence after his prayer? Because it says, 'Surely the righteous shall give thanks unto Thy name, the upright shall dwell in Thy presence'. Our Rabbis taught: The pious men of old used to wait for an hour and pray for an hour and then wait again for an hour. But seeing that they spend nine hours a day over prayer, how is their knowledge of Torah preserved and how is their work done? [The answer is] that because they are pious, their Torah is preserved and their work is blessed.

תלמוד בבלי ברכות לב, עמוד ב'

חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת. מנא הני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי: אמר קרא אשרי יושבי ביתך. ואמר רבי יהושע בן לוי: המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנאמר אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. תניא נמי הכי: המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו, ושעה אחת אחר תפלתו. קודם תפלתו מנין - שנאמר אשרי יושבי ביתך. לאחר תפלתו מנין - דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. תנו רבנן: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת. וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית? אלא מתוך שהסידים הם - תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת.

Sefer Hasidim (Parma), no. 211

Anyone who engages in adjuring (the names of) angels or in adjuring (the names of) spirits or in murmuring magical incantations, his end will not be good, and he will witness afflictions in his own person and in his children for all of his days; therefore, one should distance himself from doing all these things...

A person who embarks on a journey should not say, "I will adjure (the names of) angels to protect me" but should instead pray to the Holy One, blessed be He. Several prophets were killed but they did not adjure the Holy Name. Rather, they stood in prayer saying, "If He does not hear our prayers, we are not worthy of being saved." They relied only on prayer.

ספר חסידים (פרמה), ס' רי"א

כל שעוסק בהשבעות מלאכים או בהשבעות שדים או בלחישת כשפים לא יהיה סופו טוב ויראה רעות בגופו ובבניו כל ימיו לכך יתרחק אדם מעשות כל אלה...

ואם יצא בדרך אל יאמר אשביע מלאכים שישמרני אלא יתפלל לפני הקב"ה וכמה נביאים נהרגו ולא השביעו בשם הקדש אלא בתפילה עמדו אמרו אם לא ישמע תפילתינו אין אנו ראויים להנצל ולא היו עושין אלא בתפילה.

ספר חסידים (פרמה), ס' ה'ו'

- (1) כמעשה באדם אחד שהיה רועה בהמות ולא היה יודע להתפלל וכל יום היה אומר {יאמר} רבוננו של עולם גלוי וידוע לפניך שאילו היה לך בהמות ונותנם לי לשומרם לכל אני שומר בשכר ולך הייתי שומר בחנם כי אני אוהב אותך וישראלִי היה
- (2) פעם אחת היה הולך תלמיד חכם אחד לדרכו ומצא את הרועה שכך היה מתפלל אמ' לו שוטה אל תתפלל כך אמ' הרועה אליו היאך אתפלל מיד לימד לו התלמיד חכם סדר ברכות וקרית שמע ותפילה על מנת שלא יאמר עוד מה שהיה רגיל לומר
- (3) לאחר שהלך אותו תלמיד חכם שכח כל מה שלימד לו ולא התפלל וגם מה שהיה רגיל לומר היה ירא לומר מפני שאותו צדיק מנע ממנו
- (4) ראה אותו תלמיד חכם בחלום הלילה שהיו אומרים לו אם לא תאמר לו שיאמר מה שהיה רגיל לומר קודם שבאתה אליו ואם לא תלך תדע הרעה אשר תמצא אותך כי גזלת לי אחד מן העולם הבא
- (5) מיד הלך ואמר לו מה אתה מתפלל אמ' לו לא כלום כי שכחתי מה שלמדתי וגם צויתני שלא לאמר אם היו לו בהמות אמ' החכם כך וכך בא אלי בחלום אמור מה שהיית רגיל לומר
- (6) הרי בכאן לא תורה ולא מעשים אלא שחשב לעשות טובה והעלה לו לדבר גדול כי רחמנא ליבא בעי לפיכך יחשוב אדם מחשבות טובות להקב"ה

Sefer Hasidim (Parma), no. 481

Every day a person should chose a place for prayer. If there are two synagogues in town, one of which is closer than the other and the further one is cultured (*be-tarbut*) and in the closer one they stand to pray in an uncultured (i.e. boorish) [manner], it is better to go to the one farther away where they pray correctly. If there is only one synagogue in town and it is known that the Jews there stand to pray in an uncultured (i.e. boorish) [manner], and that it is impossible to pray [there] with concentration (*be-kavvanah*), he should first pray at home with concentration and then go to the synagogue for the Sanctification prayer (*kedushah*) (which requires a minyan).

ספר חסידים (פרמה), ס' תפ"א

יום יום ילך אדם ויבחר לו מקום לתפילה אם יש בעירו שתי כנסיות אחת קרובה ואחת רחוקה וברחוקה בתרבות ובקרובה בלא תרבות עומדים מוטב שילך ברחוקה במקום שמתפללים כראוי ואם יש בית הכנסת אחת בעירו ויודע שעומדים בלא תרבות ולא יוכל להתפלל בכוונה מוטב שיקדים ויתפלל בעלייה שלו בכוונה ואחר כך ילך לבית הכנסת וישמע קדושה.

Sefer Hasidim (Parma), no. 1575

In one town there were two synagogues. When a sage would come to town sometimes he would go to one synagogue and at other times he would go to the other. Eventually he prayed only in the small one. People asked him, “Why did you stop going to the big one? It has many important people in it.” He said to them, “In the big synagogue, they rush through the blessings and Psalms and frequently prevent the prayers from being said at the right time. That does not happen in the small synagogue. There they say the blessings and prayers of praise slowly, and I earn reward (lit. enlarge) for the sake of the Holy One. When I say the prayers slowly, I count on my fingers how many alef’s [A’s], how many bet’s [B’s], how many of each and every letter there are in that particular Psalm. Afterwards, when I go home, I supply reasons why it is so.”

ספר חסידים (פרמה), ס' תתשע"ה

בעיר אחת היו שני בתי כניסיות והיה בא החכם לעיר פעם בזו פעם בזו ואחר כך לא היה מתפלל אלא בקטן אמרו לו למה עזבת הגדול ורבים ונכבדים בה אמ' להם בכנסת הגדולה רצים הברכות והתהלות ותדיר מעכבים התפילה בעונתה אבל בית הכנסת הקטן אין כך אומרים ברכות והשבחות במשך ואני מרויח להקב"ה כשאני מושך אני מונה באותו מזמור כמה אלפין וכמה ביתין^ כמה כל אות ואות באצבעותיי ואחר כך כשאני חוזר לבית אני נותן טעם למה כך וכך

Sefer Hasidim (Parma), no. 1620

There are *piyyutim* to which the following biblical verses may be appropriately applied if they are recited: “She has lifted up her voice against me, therefore I hate her” (Jer. 12:8) and “Your mediators have transgressed against me” (Is. 43:27) – even *piyyutim* written by the righteous, if there are recited by a bad man... Should there be a scholar, an expert in the law, and he composes *piyyutim* and he hurries the blessings and the Psalms of the morning prayer in the synagogue, it is improper to recite his *piyyutim*. For what David composed by divine inspiration he scorns and hastens to cast out from his mouth, while that which he composed he recites slowly. Similarly, if a scholar does not give charity or do personal favors, or if he is a scholar and is quarrelsome or proud, it is improper to recite his *piyyutim*.

ספר חסידים (פרמה), ס' תתת"כ

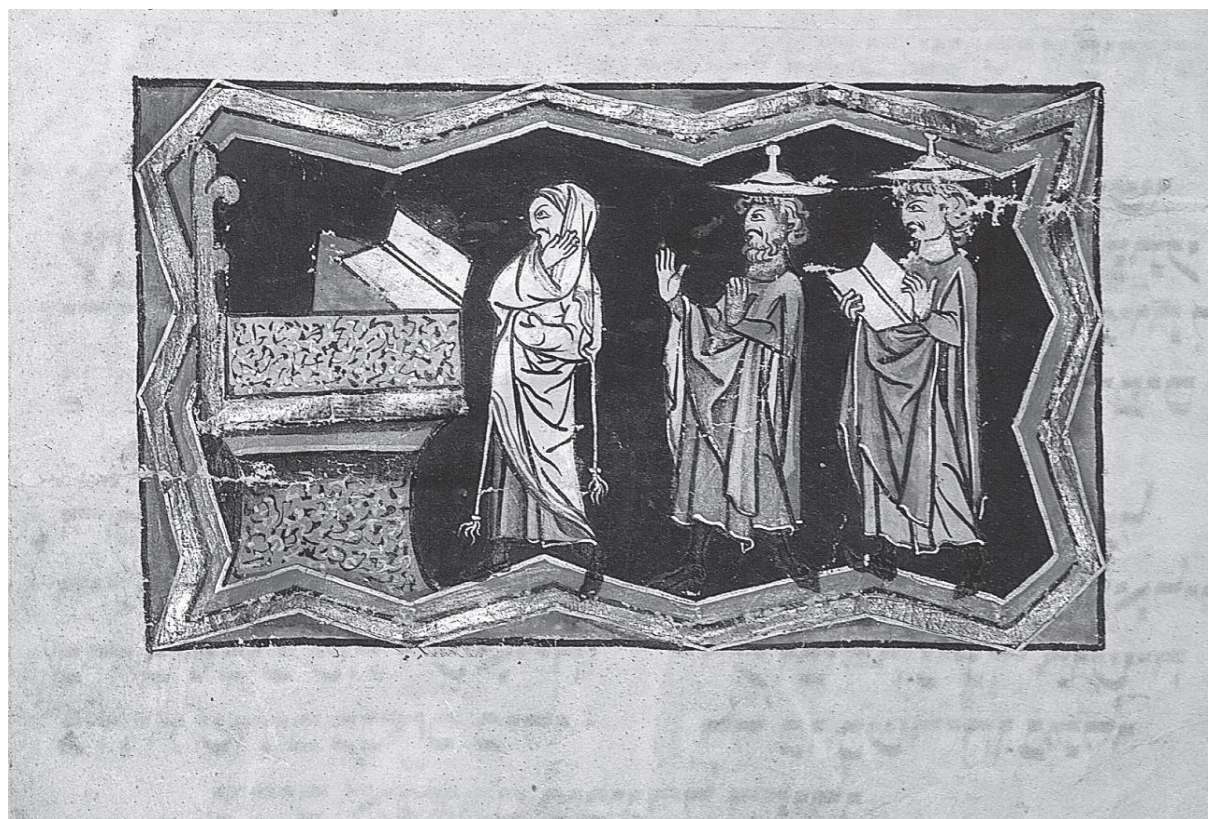
יש פיוטים אם יתפללו אותם נאמר עליהם נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה ומליציך פשעו בי פיוטין {אפילו} אפילו עשאו טובים ומתפלל אדם רע אותם... וכן אם יש תלמיד חכם שבקי בתורה והוא עשה פיוטין והוא ממהר את הברכות ואת השבחות שקורין שלמש בבית הכנסת אינו ראוי שיאמרו פיוטים שהרי מה שדוד ברוח הקדש אמר הוא מואס וממהר לזרוק מפיו ואשר הוא עשה מושך וכן תלמיד חכם {והנא} \$אינו\$ גומל חסדים בממונו אם יש לו ממון או בגופו אינו גומל חסדים או הוא תלמיד חכם ובעל מחלוקת הוא או גאה הוא ואינו ראוי לומר פיוטין ואפילו יש בו כל מידות טובות יזהר שאם חפצים לומר שלו ושל אחר אל יניח להם לומר שלו כי {של אחרים} הראשונים היו טובים מן האחרונים.

Sefer Hasidim (Bologna), no. 18

One who cannot pray with intentionality (*kavvanah*) without a siddur in which the prayer is written – and so, too, a sated person who cannot concentrate on the Grace After Meals (*birkat hamazon*) – should read from a book in which *birkat hamazon* is written.

ספר חסידים (בולוניה), סי' י"ח

אדם שאינו יכול להתפלל בכוונה בלא סידור שכתוב בו התפלה, וכן אדם שבע שאינו יכול לכוין ברהמ"ז יקרא בספר שכתוב בו ברהמ"ז...

Practicing Piety in Medieval Ashkenaz

Men, Women, and Everyday
Religious Observance

ELISHEVA BAUMGARTEN

Eleazar b. Judah Rokeah of Worms – Elegy for Dolce

What a rare find is a capable wife (31:10) – such a one was my saintly wife, Mistress Dulcia...

Her lamp never went out at night (31:18) – she prepared wicks for the synagogue and the study rooms and she said psalms.

She said hymns and prayer and recited supplications. Every day she extended her hands to say the prayers beginning “*Nishmat kol hai*” and “*Ve-khol ma’aminim.*”

She invoked “*Pitum ha-ketoret*” and the Ten Commandments. In all the cities she taught women, enabling their “Pleasant” intoning of songs.

She knew the order of morning and evening prayer; she came early to the synagogue and stayed late.

She stood throughout the Day of Atonement and chanted...

Translation by Judith R. Baskin, “Dolce of Worms,” in L. Fine, ed., Judaism in Practice (Princeton, 2001), 436–37

ר' אלעזר ב. יהודה רוקח – קינה למרת דולצ'ה

אשת חיל מי ימצא, כאשתי מרת דולצ'ה...

לא יכבה בלילה נרה (לא:יח) –

עשתה פתילות למקדש מעט ולמדרשים ואומרת תהלות.

משוררת זמירות ותפילה ומדברת תחנונים

וידיה בכל יום לנשמת כל חי וכל מאמינים.

נואמת פטום הקטרת ועשכת הדברים

בכל המדינות למדה נשים ומנעימות זמרים.

סדרי תפילה בבקר ובערב סודרת

ולבית הכנסת מקדמת ומאחרת.

עומדת בכל יום כפור ומשוררת...